

B4134

Fedeles Tamás

A pécsi székeskáptalan személyi összetétele
a késő-középkorban (1354–1526)

Doktori (PhD-) értekezés tézisei

Pécs–Szeged

2004

B4134

Fedeles Tamás

A pécsi székeskáptalan személyi összetétele a késő-
középkorban (1354–1526)

Doktori (PhD-) értekezés tézisei

Pécs–Szeged

2004

A kutatás témája

Az egyetemi diplomadolgozatunkhoz (*A pécsi székeskáptalan közhitelű oklevéladása 1354–1363*) végzett anyaggyűjtés során határoztuk el, hogy a későbbiekben a káptalan személyi összetételét is vizsgálat alá vonjuk. Ebben erősített meg *Köblös József* munkája, melyben a lehető legszélesebb forrásbázisra támaszkodva vizsgálta négy kanonoki testület (Buda, Fehérvár, Győr, Pozsony) személyi összetételét. Németországi kutatásaink alkalmával a külföldi feldolgozások tanulmányozása is a munka folytatására, a vizsgálati szempontrendszer bővítésére ösztönzött és egyben megdöbbenett, hogy Magyarországon 1945 előtt nem születtek hasonló módszereken alapuló feldolgozások, noha *Leo Santifaller* alapvető, máig meg nem haladott műve már a '20-as évek derekán (1924–1925) megjelent.

Időhatárok

A disszertáció az 1354–1526 közötti intervallumot öleli fel, amely szintén magyarázatra szorul. A kezdő évszám mellett több indok is szól. Korábban Timár György már publikálta a Károly Róbert-kori pécsi kanonokokra vonatkozó adatokat, amelyekben a teljességre törekedett. Koszta László, 1998-ban megjelent monográfiájában, a testület közhitelű tevékenységét 1353-ig mutatta be, így a testület archontológiáját, valamint a szolgáló kanonokokat illetően az említett esztendőig rendelkezik az alapvető adatokkal, és remélhetőleg a későbbiekben fel is dolgozza azokat. Szakdolgozati anyaggyűjtésünk során az 1354–1363 közötti időszak hiteles helyi oklevéladását elemeztük, így gyakorlatilag már megkezdett kutatásainkra támaszkodhattunk. A záró évszámot illetően a mohácsi csata évét választottuk, amely tradicionálisan a magyar középkor „végeként” szerepel, bár tisztában vagyunk azzal, hogy Pécs esetében az 1543-as esztendő lenne a „természetes” korszakhatár.

Természetesen a korszakhatár rugalmasan kezelendő, hisz voltak olyan személyek a vizsgálat alá vett időszakban, akik már az 1330-as években stallumhoz jutottak a testületben és olyanok is, akik Mohácsot követően is javadalommal rendelkeztek még.

Források

Sajnos a pécsi káptalan esetében a középkori források nem olyan bőségesek, mint a nyugat-európai intézmények többségénél, de más magyar káptalanoknál is szerényebb mennyiségben állnak rendelkezésre. Sem statútumok, sem számadáskönyvek, sem pedig *protocollumok* nem maradtak fenn, így a kutatás során elsősorban a hiteles helyi kiadványokra támaszkodhattunk. Ezen oklevelek tanú-, és méltóságsorai segítségével össze tudtuk állítani a testület archontológiáját, valamint fel tudtuk térképezni a *testimonium*ként közreműködő egyháziak körét. A pécsi püspöki vikáriusok okleveleit is bevontuk a vizsgálatba, hiszen korszakunkban, 19 esetben a káptalan tagjai töltötték be e hivatalt, valamint ezen oklevelek

tanúévsorában majd' minden alkalommal találunk kanonokokat. Más hatóságok által kibocsátott diplomákban is megtaláljuk a pécsi kanonokok neveit, melyeket a különböző okmánytárak és adatbázisok segítségével gyűjtöttünk össze. Itt ki kell emelni Koller József pécsi nagyprépost monumentális munkáját, amely a pécsi egyházmegye történetére vonatkozó forrásokat tartalmazza. Szintén alapvető forrásul szolgálnak a pápai regisztrumok, amelyek magyar vonatkozású adatai részben publikálásra kerültek, azonban a 15. század második feléből alig jelent meg néhány tucat regeszta. Az egyetemi anyakönyvek is fontos forrásul szolgálnak, hisz a kanonokok 20,5%-ánál mutathatók ki egyetemi tanulmányok. Meg kell említenünk két formuláskönyvet is (Nyirkállói, 1526 előtti ismeretlen), amelyek szintén tartalmaznak pécsi adatokat. Végül a szakirodalmi feldolgozásokat emeljük ki, amelyek szintén sok releváns adatot foglalnak magukban, és segítségükkel össze tudtuk állítani a káptalan prozopográfiai adattárát. Meg kell jegyeznünk, hogy sok esetben még az egytagú névhasználat miatt a legnagyobb igyekezetünk ellenére is előfordulhatnak hibák a személyek azonosításában, hiszen ez csak a családnévек általánossá válását követően végezhető el biztonsággal.

A dolgozat felépítése

A két részből álló disszertáció második fele tartalmazza a vizsgálat során feltárt 404 személy rövid biográfiáját. Közülük 376 fő szolgált az analízis valódi alanyául, mivel a fennmaradó 28 egyházfőről nem tudjuk bizonyosan, hogy ténylegesen javadalomhoz jutottak-e a testületben, vagy csak pápai kinevezéssel rendelkeztek. Az adattár összeállítása képezte a legfontosabb feladatot. Az összegyűjtött és rendszerezett adatok alapján állíthattuk össze azt a kritériumrendszert, amely a rendelkezésünkre álló információknak leginkább megfelelt. A főbb adatokat táblázatokba foglaltuk és térképeken ábráztuk. Ezt követően számítógépes adatbázist készítettünk, hogy a „lekérdezések” segítségével minél precízebb elemzést készíthessünk. A szempontrendszer Köblös József munkáján és a külföldi szakirodalomban már régóta alkalmazott módszerekre alapul, melyek adaptálásával megpróbáltunk egy, lehetőség szerint mindenre kiterjedő, komplex összefoglalást készíteni.

1. Kutatástörténet

Historiográfiai áttekintésünkben bemutattuk, hogy a nemzetközi kutatásban már a 20. század első felében kialakult az a módszer, amely alapjaiban még az újabb kutatásokat is (pl. *Fouquet, Holbach, Hollmann, Millet*) meghatározta. Ebben központi szerepet játszott *Leo Santifaller* professzor, aki tanítványainak (pl. *Kist, Schindler, Wagner*) egy-egy székeskáptalan személyi összetételének összeállítását adta doktori témaként. Az újabb kutatások nagyobb hangsúlyt helyeztek azon mechanizmusok, személyi összefonódások elemzésére, amelyek döntően meghatározták az egy-egy testületbe történő bejutást.

A korábbi magyar kutatásokkal kapcsolatban azt láttuk, hogy a legutóbbi időkig nem született széles prozopográfiai bázison nyugvó elemzés a káptalanokról. A 19. század végén és a 20. század első felében számos monográfia látott napvilágot, amelyek azonban döntően jogtörténeti aspektusból vizsgálták az egyes testületeket (p. *Bedy, Winkler, Vágner*), vagy csak egy rövid bevezetést illesztettek a kanonokbiográfiák elé (*Kollányi, Juhász*). Az 1945 utáni időszakban az egyháztörténeti kutatások „margóra” szorultak, így nem meglepő, hogy áttérésre a káptalanok kutatása terén sem került sor az első évtizedekben. Az egyházi társadalom kutatása iránt *Mályusz Elemér* keltette fel a figyelmet egy 1958-ban és egy 1971-ben megjelent munkájával. Ez utóbbi jól jellemzi a magyar helyzetet, hiszen gyakorlatilag 1944-re elkészült a kézírata, amely mind a mai napig alapmunkaként tart számon az egyháztörténet-írást. Az első, széles prozopográfiai adatbázison nyugvó tanulmányok csak 1957-ben jelentek meg (*Kubinyi, Mályusz*). A szociográfiai módszert első alkalommal *Kubinyi András* alkalmazta a budai káptalan esetében. E módszer csak a '80-as években talált követőre *Köblös József* személyében, aki 1994-ben publikálta eredményeit. Jelenleg a váradi székeskáptalan későközépkori összetételét kutatja hasonló módszerekkel *Kristóf Ilona*.

A pécsi kanonoki testületről ez idáig csak *Aigl Pál* kanonok 1838-ban megjelent összefoglaló munkája áll rendelkezésre. Természetesen több kiváló résztanulmány is napvilágot látott (*Petrovich, Koszta, Timár*), azonban modern feldolgozás a káptalan személyi összetételét illetően még nem készült.

2. A káptalan szerkezeti felépítése

A második fejezetben, az intézmény középkori történetjének összefoglalását követően, a testület szerkezeti felépítését tekintettük át. A káptalan élén, a magyar gyakorlatnak megfelelően, 5 méltóságviselő (*dignitarius*) állt: a prépost, az olvasó-, az éneklő-, az örkanonok, valamint a Keresztelő Szt. János társaskáptalan prépostja (kisprépost). Őket követte az egyházmegye 8 főesperese közül 7 (a nyolcadik egyben a pozsegei társaskáptalan prépostja volt): a székesegyházi, a baranyai, a tolnai, a regölyi, a valkói, az aszúági és a marchiai (maróti). A tisztségviselők közül kétségtélvesen Pécsen is a dékánnak voltak a legfontosabb feladatai, hiszen ő irányította a káptalan birtokait. A méltóságviselők és az *archidiaconusok* után következtek az egyszerű javadalmazások. A székesegyház alsópapsága látta el a nem helyben tartózkodó javadalmazások helyettesítését, mind a liturgikus cselekmények (Szentmise, zsoltószma), mind pedig a hiteles helyi feladatok ellátása terén.

3. A káptalani javadalmak betöltése

A harmadik fejezetben a káptalani javadalmak betöltésének pécsi praxisát vizsgáltuk. Amint az köztudott, a kanonoki stallumok betöltése 1417-től kezdődően a mindenkor magyar

uralkodó főkegyúri jogán alapult. A korábbi időszakban (14. század) a pápák rezervációs gyakorlata érvényesült inkább a javadalomadómanóvázások terén. A források adta lehetőségekhez mérten tekintettük át, hogy Pécs esetében milyen arányban rendelkeztek királyaink, a pécsi püspökök, a pápák a stallumok betöltéséről, végül pedig a javadalomcsereket vettük számba.

4. A testületbe történő bejutás

A negyedik fejezetben a javadalomnyerések főbb típusait elemeztük, hiszen ezáltal nyerhettünk realisabb képet a testület valós összetételére ható külső erőkről, a káptalanon belül működő struktúrákról, összefonódásokról. Elsőként a kanonokok származását (báró, nemes, polgár, jobbágy, külföldi) vizsgáltuk és meghatároztuk az egyes társadalmi csoportok reprezentációs arányát. Ezt követően a kanonokok műveltségi szintjét (egyetemjárás) térképeztük fel, majd a javadalomszerzés különböző típusait mutattuk be. Hat főbb kategóriát állítottunk fel (személyi-, egyházi-, területi- familiáris kapcsolatok, uralkodói kegy, udvari szolgálat) melyeken belül alapvetően két kapcsolatrendszerrel különböztettünk meg: a belsőt és külsőt, majd további csoportokat tártunk fel. Végül az eredményeket összegeztük és összehasonlítottuk a magyar és európai testületek gyakorlatával.

5. A kanonokok feladatai, kötelezettségei

Az ötödik fejezetben a már stallummal rendelkező személyek feladatait foglaltuk össze. A testületbe jutott kanonokok feladatai közül a liturgikus cselekményeken való részvételtől, közreműködésről káptalanunk esetében nem rendelkezünk közvetlen információkkal. A székesegyház alsópapsága azonban kiforrott állapotban, testületként létezett már a 15. század első negyedében, így nyilván a nem rezideáló kanonokok helyett elvégezték ezeket a feladatokat. Erre utal, hogy a prebendáriusok, és a karpapok szinte kivétel nélkül áldozópapok voltak. Az egyházi rend fokozatainak felvételét is igyekeztünk feltárni. Jelentősége miatt külön alfejezetben foglalkoztunk a testület közhitelű tevékenységében szerepet vállalókkal, majd a helybentartózkodás, és javadalomhalmozás jelenségeit vizsgáltuk meg.

6. A kanonokok életkörülményei, mentalitása

Az egyes *dignitas*ok, hivatalok, stallumok, oltárok nyújtotta bevételekről származó információk alapján megkíséreljük hozzávetőlegesen kiszámítani egy-egy stallum jövedelmét. A régészeti feltárások eredményei segítségével módunk nyílt a kanonokok lakáskörülményeit vizsgálni. A kanonokok többsége saját házzal rendelkezett Pécsen ugyanúgy, mint a többi székeskáptalan esetében. A kőházak pincével, kerttel, gazdasági helyiségekkel voltak ellátva. A nagypréposti és a kispréposti kúriák impozáns egytraktusos épületek voltak, amelyek mind a

mai napig állnak. Néhány mozaikkal megpróbáltuk a kanonokok mentalitását, életvitelét szemléltetni, természetesen ahol módunkban állt, összehasonlítva az európai és a magyar gyakorlattal.

7. Továblblés a káptalanból

A testület tagjainak egy része Pécsen élvezett javadalmát nagyobb presztízsű, jövedelmezőbb beneficiumokkal cserélte fel. Többen püspöki, érseki székekbe emelkedtek, de arra is akadt példa, hogy a – különben országos viszonylatban is igen jól jövedelmező – nagypréposti stallumot hagyták el a fehérvári (Büki) és az egri (Hangácsi) káptalanok préposti méltóságáért.

A disszertáció utolsó fejezetében a vizsgálatok során nyert eredményeket tekintettük át. A dolgozat második része tartalmazza az elemzések alapjául szolgáló prozopográfiai adattárat, a főbb adatokat tartalmazó táblázatokat, valamint térképeket.

A kutatás eredményei

A pécsi székeskáptalan az ország legnépesebb kanonoki testületei közé tartozott, hiszen amint köztudott, a 14. században 40 stallummal rendelkezett. 1428-ban azonban Henrik püspök és a káptalan létrehozták a hitszónoki állást (Szt. Móríc kápolna), amely javadalmazására 4 kanonoki stallumot egyesítettek, így ezt követően 37 hely volt a testületben. Magyar relációban létszámát tekintve – Esztergommal együtt – mindenképpen az élen állt. Európai összehasonlításban a francia, angol, német székeskáptalanok között a közepes méretűek közé számítható, míg a kontinens többi testületét szemlélve (italiai, spanyol, lengyel, skandináv) a nagyobbak között említhető. A testület szerkezeti felépítését vizsgálva a méltóságviselők helyettesei közül egy alkalommal hallunk az alprépostról (1378). Az olvasókanonok „alkalmazottai” közül korszakunkban csak egy jegyzőről és egy aljegyzőről rendelkezünk adatokkal. Egy *sucentor*ról és egy *vicésucentor*ról is vannak információink. Az örkanonok helyettesei közül négy személy nevét őrizték meg forrásaink. A pécsi püspökök helynöküket általában a kanonokok közül választották, ennél fogva korszakunkban 19 kanonok tevékenykedett vikáriusként. Ők – állásukból adódóan – jogtudó emberek voltak, 65%-ukról tudtuk kimutatni, hogy kánonjogi tanulmányokat folytattak ill. grádust szereztek. Meg kell említenünk, hogy a (Szt. Bertalan, majd később) Szt. Erzsébet ispótály élen is, az esetek döntő többségében, egy-egy pécsi kanonok állt. A fentebb már említett hitszónoki stallum 1428-tól létezett. Az egyszerű javadalmazások (mesterkanonokok) az 1428-as szerkezeti változást követően 25-en voltak. A kanonokok 11%-a később a káptalan magasabb javadalmaiban folytatta pályafutását. A székesegyházi alsópapság számára csekély volt az előlépés (kanonoki stallum

megszerzése) lehetősége, mivel a káptalan nem „alulról” toborozta tagjait. A társaskáptalan tagjai vonatkozásában ugyanezt állapítottuk meg.

A forrásaink nem teszik lehetővé, hogy pontosan számba vegyük a pécsi kanonokok stallumnyerésének hivatalos (jogi) útját, így csak azt állíthatjuk, hogy a káptalani helyek adományozásában Pécsen az uralkodók és a pécsi püspökök szerepe volt meghatározó. A javadalomcserék nem befolyásolták számottevően (összesen 8 eset) a káptalan összetételét, amely megegyezik a magyar és európai testületek praxisával. Az uralkodók, amint az köztudott, gyakran továbbadományozták a főkegyúri jogukat. Pécsen egy ilyen esetről van információnk: 1474-ben Ernusz János főkincstartó és szlavón bán rendelkezett a pécsi egyházra vonatkozó *ius patronatus*szal. A kinevezett kanonokok beiktatása más testületekkel megegyezően történt. Az installáció Pécsen az éneklőkanonok feladata volt.

A testületbe történő bejutás vizsgálata során elsőként a származást tettük elemzésünk tárgyává, amely a következőképpen alakult. Az ismert esetek többségében a köznemesi (47%) származásúak jutottak a testületbe, majd őket követték a polgári eredetűek (27%). Törvényeink ellenére a külföldiek aránya is számottevő (18%), míg az arisztokrácia (6%) és a jobbságság (5%) tagjai voltak a legkevesebben. Ez gyakorlatilag megfelel a magyar testületek praxisának. Így Pécsen sem jelentkezett az a törekvés, amely a nemesség számára kívánta biztosítani a javadalmakat (pl. német, lengyel testületek).

A 376 vizsgált javadalmas közül 77 személy folytatott felsőfokú tanulmányokat, amely 20,5%-os aránynak felel meg. Ez összevetve a magyar testületekkel átlagosnak tekinthető, azonban nemzetközi összehasonlításban relatíve alacsony. Az egyetemjártak 66%-a szerzett valamely tudományterületen akadémiai fokozatot, amely nemzetközi viszonylatban is kiemelkedőnek mondható. Az egyetemek közül a legtöbben a Bécsit keresték fel, majd Észak-Itália univerzitásai következtek. A legtöbben a jogi fakultásokon folytattak tanulmányokat, amely teljesen megegyezik a magyar és európai gyakorlattal. 33 fő szerzett jogi fokozatot, amely a grádussal rendelkezők 65%-a. A kanonokok 29%-a megelégedett a *magister artium* grádussal. Hármán teológiai fokozattal, valamint egy személy (Hueveni Goeswin) orvosi doktorátussal rendelkezett. A pécsi egyetem két tanárának javadalmazásában is szerepet vállalt a káptalan. *Galtano Bettini* professzor 600 forintos évi fizetését Vilmos püspök a kanonoki testület konszenzusával teljesítette. Ehhez – véleményünk szerint – a testület a préposti stallum jövedelmének átengedésével járult hozzá. Rudolf pedig a káptalan egyik stallumát, majd a préposti méltóságot kapta javadalmul az oktatásért. Ez az eljárás sem volt szokatlan a középkori Európában (Speyer, Worms) és Magyarországon (Pozsony), léteztek ugyanis ún. professzori stallumok. Amennyiben az egyetemet jártak arányát kivetítjük a vizsgálat alá vont összes személyre, azt látjuk, hogy a külföldi származásúak esetében a legmagasabb a százalékos arány

(48%). Ez alapján feltételezhetjük, hogy javadalomhoz jutásukban dominánsabb szerepe lehetett tanultságuknak.

Mivel a származás és az egyetemi tanulmányok sem képeztek kritériumot a javadalomszerzés terén, így megfigyeléseinket további jelenségekre irányítottuk. Ebben Köblös és a külföldi kutatók (elsősorban *Fouquet, Holbach, Hollmann*) módszerei voltak segítségünkre.

1. Személyi kapcsolatok útján 37 személy került a káptalanba, amely az ismert esetek (140) 26%-a. Ezen belül a következő alcsoportokat tudtuk feltérképezni: rokoni kapcsolatok, személyes ismeretség, egyetemi kapcsolatok, valamint a Janus Pannonius és Szatmári György körül kialakult humanista csoportok.
2. A területi kapcsolatok is fontos szerepet játszott a testület utánpótlása szempontjából, hiszen a káptalani és püspöki birtokokról ill. ezen birtokok közeléből és a testület székvárosából származó személyek is nagy eséllyel pályáztak egy-egy üresedésben lévő javadalomra. Pécsen 26 személy kerülhetett ilyen módon a testületbe (18,5%).
3. Adataink alapján úgy tűnik, hogy az egyházi kapcsolatok csatornáján át jutott a legtöbb személy a káptalanba (44 fő – 31%). Ide soroltuk azokat a személyeket is, akik egyházi szolgálatuk fejében kapták pécsi stallumukat, a pápai udvarból kerültek a testületbe, akik csere által lettek pécsi kanonokok, valamint az alsópapság sorából bejutott 3 személyt.
4. Az „uralkodói kegy” kategóriánál azokat a személyeket vettük figyelembe, akik javadalomjutásában a magyar királyoknak meghatározó szerepe volt, azonban a stallumot nem az uralkodónak tett szolgálataikért kapták, hanem az uralkodóhoz fűződő személyes (rokon) kapcsolataik révén. Ez a kanonokok utánpótlásának legjelentéktelenebb módja volt, hiszen mindössze 4 személy esetében számolhatunk ezzel, amely az ismert esetek 3%-a.
5. Az uralkodó szolgálatában álló diplomatakat, hivatalnokokat igen gyakran egyházi stallumokkal javadalmazták a középkori Európában. Ez természetesen a középkori Magyarország esetében is érvényes, amint ezt korábban Köblös plasztikusan szemléltette. Pécsen összesen 42 kanonok állt a magyar uralkodók, illetve királynék szolgálatában, amely igen magas arány, hiszen az összes javadalmas 11%-a.
6. Végül a familiáris kapcsolatok útján javadalomhoz jutott személyeket vettük számba. Összesen 9 személy jutott így módon pécsi kanonikátushoz, amely szintén nem számottevő.

Fontos hangsúlyoznunk, hogy ezek a kapcsolatrendszerek „vegytisztán” csak igen ritkán fordultak elő, átfedések voltak az egyes kategóriák között. Azt is ki kell emelnünk még egyszer, hogy ezeket a kapcsolatrendszereket a vizsgált személyek 37%-nál tudtuk kimutatni. A viennei egyetemes zsinat (1311) előírásai szerint a kanonokoknak nem kellett felszentelt papoknak

lenniük, követelményként csak az alszerpapi (*subdiaconus*) státust írták elő. Európa-szerte különböző követelményeket támasztottak az egyes testületek tagjaikkal szemben, ám a székeskáptalanok döntő többségéről elmondható, hogy a *presbiter*ek aránya alacsonyabb volt. Összesen 80 pécsi javadalmas esetében tudjuk biztosan, ill. feltételezzük nagyobb valószínűséggel egyházi állásukat, amely mindössze 20%-os aránynak felel meg. Ezen adatok alapján azt mondhatjuk, hogy a magasabb egyházi rendeket (*subdiaconus*, *diaconus*, *presbiter*) összesen 59-en vették fel, amely 74%-os aránynak felel meg. Ezen belül is 66%-os a felszentelt papok aránya. Káptalanunkat tanulmányozva azt látjuk, hogy a kanonokok 5%-a, 19 személy látott el plébánosi feladatokat, közülük kilencen Pécsen (Szt. Bertalan, Szt. Benedek, Mindenszentek).

A káptalan az egész középkoron át hiteles helyként működött, így (helyben tartózkodó) tagjai feladatai közé tartozott az e tevékenységgel járó feladatok ellátása. Két személynek volt központi szerepe e tevékenységben: az olvasókanonok a hiteles helyi kancelláriát irányította, míg az órkanonok a pecséteket és a sekrestyében lévő hiteles helyi levéltárak felügyelte. Munkájukat számos alkalmazott segítette (jegyző, aljegyző, alórkanonok). A hites tanúbizonyságként (*testimonium*) közreműködő személyek 42%-a a kanonokok, míg 58%-a az alsópapság soraiból került ki. Megjegyzendő még, hogy az 1353-ig terjedő időszakokkal ellentétben korszakunkban a káptalan méltóságviselői is vállaltak néhány esetben (10) kiküldetést.

A helyben tartózkodásra vonatkozóan csupán néhány felmentésről szóló okmánnyal rendelkezünk. Az biztos, hogy az uralkodók és a pápák szolgálatában álló személyek csak keveset időzhettek Pécsen. Szintén ez vonatkozik a kumuláló javadalmasok nagy hányadára. Minden bizonnyal folyamatosan Pécsen tartózkodtak a vikáriusként tevékenykedő kanonokok, ill. a városban plébániákat vezető társaik. A rezideállással szoros összefüggésben álló jelenség a javadalomhalmozás (*cumulative beneficiorum*). A gyakorlattal szemben már a *chalcedoni* zsinaton felleptek (451), majd folyamatosan tiltották a zsinatok és a pápák. A magyar törvények 1439-től (8. tc.) kezdve folyamatosan tiltották a kumulációt, majd az 1498:56. tc. *expressis verbis* kimondta, hogy az egyháziak közül, a boszniai püspök kivételével, senki sem tarthat kezében két javadalmat; aki több javadalmat birtokol, válassza ki az egyiket, a többit pedig a király másnak adományozza. Ezzel kapcsolatban már Köblös kutatásaiból tudjuk, hogy a kanonokok nem tartották magukra nézve kötelezőnek, amelyet a pécsi káptalan gyakorlata is alátámaszt. Kanonokjaink közül ugyanis 120 személy pécsi javadalmával egy időben egyéb egyházi beneficiumokat is kezében tartott, amely a testület egészére vetítve 32%-os arányt mutat. Három időszakban vizsgáltuk a halmozást, annak megállapítása érdekében, hogy az 1439-es, majd az 1496-os törvénycikkek milyen mértékben befolyásolták a jelenséget. Az eredmények (1354–1439: 31%, 1440–1498: 33%, 1499–1526: 31%) egyértelműen azt mutatják, hogy a vizsgált időintervallumban a kanonokok egy jelentős része egyszerre több javadalmat birtokolt.

A kanonokok életmódjával kapcsolatban először az egyes stallumok jövedelmeit próbáltuk a rendelkezésünkre álló adatokból megbecsülni. Természetesen a megállapított éves összegek csak a bevételek minimumát jelenthették, illetve egyáltalán nehéz készpénzben kifejezni az egyes prebendák nyújtotta bevételeket. Eszerint a prépost 300, a kisprépost 200, a méltóságviselők és a főesperesek 150, míg a mesterkanonokok 60–70 forintra számíthattak minimálisan évente. A királyi szolgálatban lévő kanonokok közül többen (Handó, Piso, Herendi stb.) Pécsen és Budán is házzal rendelkeztek. A kanonokok természetesen gazdálkodást folytattak, így ingatlan adás-vételeikről (szántóföld, malom) is rendelkezünk néhány adattal. Kanonokjaink mentalitását vizsgálva megállapítottuk, hogy szűkebb (családjuk) és tágabb (kanonoktársaik, nemesség) környezetük egyaránt befolyásolta, így nem meglepő, hogy a harcmезőn, vagy hatalmaskodáson éppúgy találunk kanonokokot, mint Rómában Szt. Péter és Pál apostolok sírjánál. Találunk közöttük kápolna- és könyvtáralapítókat éppúgy mint költőt és prózáírókat.

A kanonokok közül összesen 14 személy nyert el püspöki, érseki címet. Ketten közülük csak címzetes püspöki címmel rendelkeztek. Ez igen alacsony, mindössze 3%-os arányt jelent a testület egészét számba véve. Közülük 8 fő (57%) uralkodói szolgálatban állt. A méltóságviselők és főesperesek közül került ki a 14 főpap 71%-a. További 30 személy más egyházi javadalomban folytatta pályafutását. Közülük ketten egy-egy szerzetesrend tagjai lettek.

Az értekezés témaköréből megjelent publikációk

- A pécsi székeskáptalan hiteleshely. A pécsi székeskáptalan hiteles helyi feladatokat ellátó tagjai és munkájuk színterei (1354–1363). *Pécsi Szemle* 2001. Tavasz 13–21.
- A pécsi székeskáptalan hiteles helyi levéltára a középkorban. In: BALOGH László, SZARKA József, WEISZ Boglárka. Szerk. Tanulmányok a középkorról. Szegedi Középkorász Műhely. Szeged, 2001. 39–53.
- A pécsi székeskáptalan személyi összetétele a hiteles helyi oklevelek tükrében (1354–1437). In: FONT Márta Szerk. Pécs szerepe a Mohács előtti Magyarországon. *Tanulmányok Pécs történetéből* 9. Pécs, 2001. 103–137.
- Két pécsi prépost a 15. század első feléből. *Pécsi Szemle* 2002. Nyár. 21–27.
- Rudolf prépost a szabad művészetek borostyánkorszorúsa és a kánonjog licenciátusa. *Pécsi Szemle* 2003. Nyár 8–13.
- Matthias von Gatalócz Propst von Pécs/Fünfkirchen (1428–1437). In: Specimina Nova. Pars Prima Sectio Mediaevalis II. Font, Márta Hrsg. Pécs, 2003. 77–82.
- Uski János (1377 körül–1428) pécsi prépost, Zsigmond király pécsi diplomatája. In: Pécs-Baranyai Történelmi Arcképcsarnok. PC CD-ROM. Szerk.: LENGVÁRI István – ÓDOR Imre Baranya Megyei Levéltár. Pécs, 2003.
- A pécsi székeskáptalan hiteles helyi vonzáskörzete (1354–1526). In: Középkortörténeti Tanulmányok. A III. Medievisztikai PhD-konferencia (Szeged, 2003. május 8–9.) előadásai. Szegedi Középkorász Műhely. Szerk. WEISZ Boglárka Szeged, 2003. 9–22.
- Adalékok a pécsi székesegyházi alsópapság történetéhez (1354–1400). In: Tanulmányok Koller József tiszteletére. Szerk.: FONT Márta, VARGHA Dezső *Tanulmányok Pécs Történetéből* 13. Pécs, 2003. 111–131.
- A pécsi ispotály igazgatói a 14–16. században. *Orvostörténeti Közlemények. Communicationes de Historia Artis Medicinae* 182–185 (2003)., 117–126.
- A pécsi székeskáptalan középkori történetére és tagjaira vonatkozó kutatások a 18–20. században. *Pécsi Szemle*, 2004. Tavasz, 30–39.
- A pécsi székeskáptalan hiteles helyi személyzete (1354–1526). *Egyháztörténeti Szemle*, 5 (2004) 71–86.

